

Český národní komitét pro dlouhodobý ekologický výzkum – I L T E R

Zápis ze zasedání ČNK pro I L T E R dne 15. června 2022 v Krkonoších, Friesovy Boudy

Přítomni: D. Adam, J. Dušek, M. Erlebach, J. Kaňa, Z. Křenová, R. Hédli, J. Hruška, K. Chobot, F. Oulehle, O. Vindušková, P. Znachor, M. Pavelka, J. Kaňa, P. Krám, hosté: Vladimír Žlábek, Anna Koubová, Jiří Peterka, Ladislav Šigut, Jan Švehla

Omluveni: J. Červenka, J. Frouz, K. Fajmon, L. Purchart, J. Schlaghamerský, J. Suchomel, M. Šorf, K. Král, M. Tesař, V. Novotný, J. Vrba

1. Zahájení

J.Hruška zahájil zasedání, upozornil na časové změny v programu.

2. Zhodnocení kandidátské plochy „LTER Řeka Labe“ (Anna Koubová, Vladimír Žlábek, FROV JČU)

A.Koubová shrnula v prezentaci význam plochy LTER Řeka Labe (7 odběrných míst), představila národní výzkumnou infrastrukturu CENAKVA, pod níž plocha bude spadat, a podmínky dohodnuté s ČHMÚ (majitel dat), za nichž bude možné žádat naměřená data. JH/OV potvrdili, že kandidátská plocha splnila formální požadavky (podklady pro web a vyplnění v DEIMS).

Závěr: Plocha byla hlasováním oficiálně přijata do LTER-CZ, členkou komitétu se za plochu stává Anna Koubová. V DEIMS a na webu se doporučuje uvést délku toku místo plochy povodí (monitorována je pouze řeka). Plochu povodí uvést jako doplňující informaci.

Prezentace vyvolala diskuzi o open data / open science:

M. Pavelka upozornil na důležitost regulace podmínek pro přístup k datům - volný ano, ale za určitých podmínek – navrhol by prosadit povinnost kontaktovat majitele dat, ideálně nabídnout spoluautorství či poděkování, takové pravidlo v ICOS není a nebylo většinou podporováno. J. Hruška poznamenal, že INSPIRE vyžaduje zcela open data (data z evropských, státních projektů) „open access“. P. Krám souhlasí s MP a uvádí, že data bez spolupráce s PI mohou být špatně interpretovaná. M. Pavelka poznamenal, že jsou-li metody standardizovány a dobře popsány, nemusí toto vždy platit, ale stejně je spravedlivé nabídnout původcům dat kredit. OV: Existuje varianta datových článků (získání DOI a je možnost je citovat). L. Šigut: není praktické takto pravidelně získávaná data publikovat, navíc v případě infrastruktury lze očekávat nahrávání dat do společné databáze (aby je šlo filtrovat apod.). VŽ/PZ: Důležité je otevřeně sdílet metadata (tzn. že nějaká data existují, kde a jak byla naměřená, a jaké jsou měřené parametry), u samotných dat by měl být přístup omezen formou žádosti.

Závěr: OV a JH poznamenali, že diskuze o těchto pravidlech se zatím nevede, i když je to určité v rámci PPP v plánu. OV uvedla, že Sites and Platforms Coordinators' Forum má pracovní skupinu „Data Management“, do které se doporučuje koordinátorům zapojit. Jakmile se začne toto téma řešit, bude komitét včas zpraven.

3. Výsledky evaluace velkých výzkumných infrastruktur - cesta eLTER na českou cestovní mapu velkých infrastruktur (Jakub Hruška)

JH představil výsledky [mezinárodního hodnocení národních výzkumných infrastruktur](#) (na základě žádostí podaných na MŠMT na konci roku 2021), v rámci níž byly ukotveny některé LTER-CZ plochy. CzeCOS získal nejlepší hodnocení (5), zahrnuje financování pro malá povodí + Načetín, tzn. v období

Český národní komitét pro dlouhodobý ekologický výzkum – I LTER

2023-29 bude financován, otázka s jakým krácením (a dle J. Švehly zda nebude zkrácena také délka tohoto období). Nějaké finance byly CzeCOsem vyděleny na LTER plochy již tento rok, ale jedná se o menšinou položku (viz prezentace JH). SoWa získala druhé nejlepší hodnocení (4), ale byla hodnocena jako „nová“ infrastruktura, tzv. „ex ante“. Ani v SoWa nejsou peníze na dlouhodobý provoz ploch, i kdyby se její finance nekrátily. CENAKVA také druhé nejlepší hodnocení (4) (jako pokračující infrastruktura). V krizovém scénáři se krácení bude týkat všech infrastruktur (hodnocení 5 kráceno na 75 %, hodnocení 4 na 60 %?), u infrastruktur „ex ante“ dokonce hrozí, že nebudou financované vůbec. Toto krácení se týká provozních nákladů. Co se týče investic, o ty budou infrastruktury muset žádat v Operačním programu Jan Amos Komenský. Je pravděpodobné, že financování infrastruktur je podmíněno open-data přístupem.

Ad osud ploch, které se „nevešly“ pod CzechGlobe ani SoWu (dotaz Radima Hédla): I když by bylo ideální, pokud by LTER-CZ mohl mít jednotnou hlavičku tedy vlastní národní infrastrukturu, obecně Rada pro VVI vznik nových infrastruktur v tuto chvíli nepodporuje. J. Švehla doplnil, že výjimku mohou získat takové infrastruktury, které vyplní významný tematický „gap“ na cestovní mapě, v návaznosti na aktualizaci roadmapy lze očekávat opět zpracování gap analýzy socioekonomické poptávky. F. Oulehle vznesl dotaz, zda by nestálo za to vkládat energii do aktuálních infrastruktur (např. CzeCOS)? JH: To cenu určitě má, ale plochy mimo ně nedosáhnou ani v budoucnu na finanční podporu.

Dušan A., Radim H. vznesli dotaz na smysl LTER pro plochy/institute, které zůstaly nyní bez zastřešení národní infrastrukturou. JH odpověděl, že rozhodně ano, je to národní síť, možnost zapojení do eLTER aktivit. OV: Každopádně se počítá s „intenzivním“ propojením s plochami mimo existující infrastrukturu - na evropské úrovni si uvědomují jejich důležitost a chtějí pro ně zachovat možnost zapojení do projektů, sdílení standardů/harmonizace, školení atd.).

K příští aktualizaci cestovní mapy by mohlo dojít ke konci r. 2023 nebo v roce 2024 – z výsledků evaluace lze očekávat, že zde bude figurovat CzeCOS a v popisku CzeCOS tak poprvé zazní eLTER RI. Podobně budeme usilovat i o zmínku v CENAKVA. Osud SoWy je nejasný (poznámka ze září 2022: SOWA podporu nezískala).

Na podzim budeme žádat o prodloužení politické podpory MŠMT pro eLTER RI a neočekáváme v tomto ohledu větší problém.

4. Postup projektu eLTER PPP (Olga Vindušková)

OV představila významné aspekty rozhodování o fungování budoucí výzkumné infrastruktury eLTER RI v rámci projektu (Site Categories, Standard Observations, basic and prime methods, Integrated Governance, Service Portfolio Development, Funding model scenarios, Site and Platforms Coordinators Forum, Expert Groups). O těchto aspektech se rozhoduje na úrovni Prozatímního sněmu (Interim Council), v němž za ČR zasedají (česká delegace ESFRI): Jan Švehla (vedoucí delegace), J.Hruška a Jiří Kolman. OV zdůraznila, že možnost ovlivnit podobu budoucí RI je větší než síly a časové možnosti OV a JH :) OV se zeptala na to, jestli probíhá nějaká aktivita v expertních skupinách - Petr Znachor, Pavel Krám a Radim Hédla se shodli, že byli formálně zahrnuti, ale žádná další aktivita zatím bohužel neproběhla.

Kategorizace ploch dále počítá s třemi kategoriemi stanic, na něž se aplikují 1. tvrdá kritéria, 2. upravitelné charakteristiky, 3. pravidla a doporučení. Souvisí se standardními pozorováními, resp. proměnnými /variables/, které jsou nově strukturována dle kompartmentů (atmosféra, hydrosféra, biosféra, geosféra, socio-ekonomická sféra). Princip LTER (whole-system approach): pozorování ze všech kompartmentů (požadováno pro kat. 1 a 2). Pozorování = proměnná + metoda (basic nebo

Český národní komitét pro dlouhodobý ekologický výzkum – ILTER

prime). Proměnné povinné (dříve kat. A) a nepovinné (kat. B, vyžaduje se jen u nejvyšší kategorie ploch 1). Použití prime metod se vyžaduje jen u ploch kat. 1 (a to u dvou kompartmentů).
Diskuze: ZK: Jaké socioekonomické proměnné budou vyžadovány (u všech kategorií ploch)? OV zjistí. (OV doplňuje do zápisu: Je navrženo zatím 24 prioritních socio-ekonomických proměnných, vykopírovala jsem je níže, jedná se o všechny ty zmíněné v [tabulce o metodách](#), ne vždy je (mi) jasná metoda jejich získání.)

MP doufá, že se nepromítnou protokoly ICOS do eILTER, aby se na všech plochách muselo měřit zcela vše. Dle jeho vyjádření by měly být různé typy stanic. Výsledné protokoly by měly reflektovat zaměření stanic. Pro LTER je vhodnější heterogenita stanic, více parametrů měření, ale méně detailu (JH souhlasí).

PZ: Proměnné a metody by se měly probírat v expertních skupinách. MP: při tomto rozhodování by rozhodující měli znát ceny za jednotlivé měřené parametry, a to jak pořizovací, tak provozní náklady. Další dotazy k zodpovězení: Kdo rozhoduje o tom, jestli bude stanice přijatá v rámci dané třídy? Bude uvažována také unikátnost, reprezentativnost stanice? Tzn. Kdo bude zpracovávat rozhodné „review“? (OV doplňuje do zápisu: vložila jsem tyto dotazy jako zpětnou vazbu k Diskuznímu článku o kategorizaci ploch)

FO: Počítá se s generováním standardních pozorování ze satelitních dat pro jednotlivé stanice? OV: Ano.

Pro nově přijímané plochy do české sítě se Komitét shodl na vyžadování podmínky 10-leté monitorovací časové řady (vs. dosud jen 5-leté).

Shrnutí: Prezentace bude dostupná na webu. Komitét je vyzván k připomínkování dokumentů týkajících se [Kategorizace ploch \(Gdoc\)](#) a [Prime/Basic methods \(Gsheet, komentujte v žlutém sloupci „Czech Rep.“\)](#) ve formě dokumentů sdílených mezi komitétem. Jako podklad lze využít [starou verzi Diskuzního článku o standardních pozorování](#) (v průběhu červnu má ale dojít k jeho aktualizaci) - Pozn. OV: Termín do středy 13. 7.

5. Přijímání rozhodnutí v rámci CZ-LTER (Olga Vindušková)

OV představila současný a rakouský model řízení národní sítě a vyzvala k diskuzi o tom, jak vytvořit „národní názor“ na vybraná témata – na jejichž základě můžeme dávat zpětnou vazbu i v mezi čase mezi zasedáními (nyní často řeší jen JH a OV na základě svého nejlepšího úsudku) a který budeme tlumočit české ESFRI delegaci (Švehla, Kolman, Hruška), které o věcech formálně hlasují za ČR. Jak zajistit vyváženost zpětné vazby? JH navrhnul, že předseda a místopředseda budou nově voleni na 5 let, pak obnovení důvěry/zvolení nových kandidátů. Dále OV navrhuje, že budou zvoleni další místopředsedové – JH a OV navrhují Radima Hédla (jako zástupce biodiverzitně zaměřených ploch, které v tuto chvíli zůstaly mimo národní výz. infrastruktury) a Mariana Pavelku (pro jeho praktické zkušenosti s ICOSem). Vzhledem k tomu, že JH a OV byli do funkcí zvoleni v roce 2019, budou volby předsedy a místopředsedy v roce 2024.

Závěr: Prezentace bude dostupná na webu. R. Hédla a M. Pavelka byli zvoleni dalšími místopředsedy a byl také odsouhlasen návrh na časově omezené funkční období předsedů a místopředsedů. JH slíbil dohledat Statuty Komitétu a navrhnout jejich aktualizaci. Panovala shoda na svolání komitétu virtuálně nebo hybridně v mezičase mezi výročními zasedáními v případě potřeby.

6. Česká účast v eILTER PLUS (Pavel Krám)

PK představil zapojení Lysiny (jako jediné plochy za LTER-CZ) v projektu eILTER PLUS. Díky tomuto zapojení se kdokoli mohl ucházet o podporu na cestovné v rámci tzv. Transnational and Remote Access (TA) Projects a na Lysině byly takto podpořeny dva projekty. Zdůraznil, že úspěšnost žádostí je

Český národní komitét pro dlouhodobý ekologický výzkum – ILTER

vysoká a kdokoliv může takto získat podporu na cestu za účelem výzkumu na jiných vybraných plochách, pokud se dopředu domluví s jejím koordinátorem. Dále zdůraznil, že finance na podporu pro Lysinu byly již přiděleny CzechGlobu v rámci rozpočtu na projekt eLTER PLUS (tzn. nepřitečou „nově“ ze zahraničí) a byly relativně nízké.

Závěr: Prezentace bude dostupná na webu. Pozn. OV: více informací o TA/RA scheme zde: <https://elter-ri.eu/transnational-remote-access-ta-ra> Pokusím se vás upozornit na příští call.

7. Nominační přednáška „LTER Důlní jezera“ (Petr Znachor, Jiří Peterka, Hydrobiologický ústav, Biologické centrum, AV ČR)

JP a PZ představili dlouhodobý výzkum důlních jezer Milada, Most a Medard.

Diskuze: OV poznamenala, že národní kritéria - délka monitoringu, monitoringu více složek ekosystému (biosféra, hydrosféra) a excelence (publikace/projekty) plocha splňuje.

Závěr: Prezentace bude dostupná na webu. LTER Důlní jezera byly jednomyslně odhlasovány komitétem jako kandidátská plocha. Požadavky: do příštího zasedání komitétu dodat podklady pro web, vyplnit stránku DEIMS na 100 %.

8. webovky (Dušan Adam a Olga Vindušková)

Evropská eLTER RI má nové webové stránky www.elter-ri.eu. Bylo navrženo jednotné logo národních sítí, zatím s překlepem.

Závěr: OV požádá o opravu loga (poměry v české vlajce). Za účelem aktualizace českých stránek prosíme o zaslání podkladů ve správném formátu (nové publikace, projekty) Dušanovi Adamovi adam@vukoz.cz (doplněno OV do zápisu: **do 14. 10. 2022**). Dušan Adam nabízí i méně náročnou variantu zaslání nových článků jednotlivě, nemusí být kompletní aktualizace.

Zapsali: O. Vindušková na základě podkladů od L. Šiguta, M. Erlebacha a J. Kani

Kontrola, doplnění: R. Hédli, M. Pavelka, J. Hruška

Český národní komitét pro dlouhodobý ekologický výzkum – I LTER

Příloha 1 Prioritní socio-ekologické proměnné (n=24)

Socio-Ecology	Agriculture and Forestry	Agricultural products
Socio-Ecology	Agriculture and Forestry	Area under tillage
Socio-Ecology	Agriculture and Forestry	Harvest (cropland, grassland, forest) (t/ha)
Socio-Ecology	Agriculture and Forestry	Land-based income
Socio-Ecology	Agriculture and Forestry	Livestock feed management
Socio-Ecology	Governance and stakeholders	Basic services provision: health & education
Socio-Ecology	Governance and stakeholders	Governance structure and character
Socio-Ecology	Governance and stakeholders	Stakeholder engagement process indicators and profile of engaged stakeholders
Socio-Ecology	Land use and land cover change	Land cover (CORINE)
Socio-Ecology	Land use and land cover change	Land cover (Orthophotos)
Socio-Ecology	Land use and land cover change	Land use (historic)
Socio-Ecology	Land use and land cover change	Land use (Statistics)
Socio-Ecology	Land use and land cover change	Land use change (CORINE)
Socio-Ecology	Platform characteristics	Ecosystem services profile
Socio-Ecology	Platform characteristics	General information (DEIMS)
Socio-Ecology	Platform characteristics	NUTS3 and Local Administrative Units (LAU) spatial databases
Socio-Ecology	Platform characteristics	Per capita income / GDP per capita
Socio-Ecology	Population	Population age profile
Socio-Ecology	Population	Population education attainment
Socio-Ecology	Population	Population residential profile/density
Socio-Ecology	Population	Population status of employment
Socio-Ecology	Resource use	Population consumption statistics
Socio-Ecology	Resource use	Resource use (biomass, construction, iron/steel, fossil fuels), trade of resources
Socio-Ecology	Resource Use	Subsidies programs / schemes